

som monstermyterna viskar till den som vet att lyssna är att vi inte borde överskrida eller överge gränser; i stället visar de oss skäl att övervaka skiljelinjerna” (Tralau 2015: 35). I detta förhållande ligger dock inbyggt både en risk för övertolkning och en fara för exkluderande av lika giltiga tolkningar – och i en del partier av *Monstret i mig* kan man undra om inte risken har omsatts i verklighet.

Något distanserat analyserande är det i alla händelser inte frågan om. Redan i inledningen beskriver Tralau hur han har arbetat ”febrigt” (Tralau 2015: 8) med boken, och även om insikten som träder fram ur monstermyterna beskrivs som ”klar och rationell” (Tralau 2015: 9) är själva insiktsögonblicket alltsomoftast ”berusande” (t.ex. Tralau 2015: 64). Men Tralau erkänner samtidigt att ”ruset, liksom djuret, är farligt om det inte hantearas på rätt sätt” (Tralau 2015: 64). Och även om somliga ingivelser gör ett väl fantasifullt intryck, kvarstår dock faktum att *Monstret i mig* rymmer en både slående och inspirerande rikedom av infall och insikter, både i antik konst och i modern populärkultur.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Nationalencyklopedin*, Minotaurus. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/minotaurus> (hämtad 2015-11-27)
- Nietzsche, Friedrich, 2002. *Samlade skrifter*, bd 7: *Bortom gott och ont: Förspel till en framtidens filosofi, Till moralens genealogi: En stridsskrift*. Övers. Lars Holger Holm och Peter Handberg. Stehag: Symposion.
- Sofokles, 1974. *Oidipus i Kolonos, Ajas, Kvinnorna i Trachis*. Övers. Björn Collinder. Stockholm: Forum.
- Tralau, Johan, 2010. *Draksådd: Den grekiska tragedin som politiskt tänkande*. Stockholm: Atlantis.
- Tralau, Johan, 2015. *Monstret i mig: Myter om gränser och vilddjur*. Stockholm: Atlantis.
- Daniel Braw är ledarskribent på Barometern-OT. E-post: daniel.braw@gmail.com

Carlsson, Eric, Nilsson, Bo & Lindgren, Simon, 2015. *Digital politik. Sociala medier, deltagande och engagemang*. Göteborg: Daidalos.

Anmälan av Nils Gustafsson

Det finns vissa meningar som återkommer i nästan alla vetenskapliga texter som skrivs inom forskningsfältet sociala medier och politiskt deltagande. En sådan mening är att den akademiska diskussionen har präglats av ett optimistiskt/utopistiskt läger, där man tänker sig att samhället och politiken kommer att påverkas i demokratisk riktning genom de sociala medierna – det folkliga engagemanget kommer att öka och vara mer jämnt utspritt. I dessa sammanhang lyfter man fram namn som Clay Shirky (2008), Howard Rheingold (2002) och James Surowiecki (2004), som får fungera som en sorts nyttiga halmgubbar att ta spjörn mot. I andra ringhörnan placerar man ett gäng pessimister/dystopiker; vanliga namn är t ex Evgeny Morozov (2011) och Matthew Hindman (2008). Dessa tänkare låter man hävda att sociala medier permanentar och förstärker de tendenser till maktkoncentration och politisk apati som redan finns i samhället. I mitten placerar man så sig själv som en förnuftets röst och förklarar att det ännu olyckligtvis finns alldeles för få empiriska studier för att man ska kunna säga något säkert, men att med just min text en viktig lucka fylls i.

Efter tio år av forskning i ämnet får man nog ändå börja säga att vi vet (med alla de sedvanliga förbehållen) en del om hur sociala medier hänger ihop med politik. De flesta samhällsvetenskapliga discipliner har marscherat in i fältet, alla med sina favoritmetoder och teoretiska ramverk, från big data-experiment till diskursanalyser.

Å ena sidan tycks det stå tämligen klart att sociala medier i många samhällen har utvecklats till att bli ett av de viktigaste verktygen för att organisera, mobilisera och informera människor, (Findahl & Davidson 2015; Bäck

et al 2015). Å andra sidan pekar allt fler studier på att vårt politiska beteende på sociala medier till stor del styrs av socialt tryck från dem vi har omkring oss (Bond et al. 2012) och att det finns en tendens att vi hamnar i nätverk som bekräftar vår världsbild (Bakshy et al. 2015). Frågan om sociala medier leder till mer och/eller bredare politiskt deltagande är betydligt svårare att besvara, vilket också framgår av de litteraturöversikter som gjorts i ämnet (se t ex Boulianne 2015; jfr. Bimber & Copeland, 2013). För att överhuvudtaget förstå vår tids politiska utveckling bör varje samvetsgrann statsvetare åtminstone kasta ett getöga på fältet.

Digital Politik försöker ge en ögonblicksbild av den svenska forskningen i fältet – varken heltäckande eller hårt nischad, men ändå en provkarta på vad som görs. Många av författarna är på olika sätt knutna till Umeå universitet och flera samhällsvetenskapliga discipliner finns representerade. Det är vällovt att det produceras text av det här slaget på svenska, eftersom den akademiska diskussionen i stort sett uteslutande förs i engelskspråkiga facktidskrifter, och detta är ett ämne som borde vara intressant också för en bredare publik. Alla bidragen hämtar sina empiriska underlag från Sverige, vilket ger boken en ram som gärna hade fått annonseras tydligare: detta är inte bara en provkarta på svensk forskning, utan också svensk forskning om Sverige. Utrymmet här medger inte en rättvis bedömning av alla bidrag: här blir det bara några nedslag. Boken är dock som helhet läsvärd.

I inledningskapitlet slås fast att man utgår från Ernesto Laclaus begrepp “det politiska” i syfte att studera den politiska användningen av sociala medier i bred mening. Det strikt partipolitiska får ett begränsat utrymme i urvalet: Anders Olof Larssons studie av hur partiledarna använde Twitter under valrörelsen 2014 utgör ett undantag. Larsson utgår från förhoppningen att sociala medier skulle kunna leda till ett ökat utbyte mellan väljare och politiker och visar att partiledarnas

konton visserligen går i riktning från envägskommunikation till allt mer tvåvägskommunikation, men att denna huvudsakligen består av att (högprofilerade) “motståndare angrips med @replies och anhängare belönas med ‘virtuella ryggdunkningar’” (s. 108). Med tanke på att kommunikationen på Twitter utspelas inför öppen ridå och att det svenskspråkiga Twitter i stor utsträckning befolkas av medlemmar ur samhällets elit (Larsson & Moe, 2012) ter sig detta fullkomligt naturligt utifrån strategiska mål. Partiledarnas twittande syftar till att mobilisera de egna partimedlemmarna, störa motståndarna och forma journalisternas bild av det politiska läget. Det är i så fall den förutsättningslösa diskussionen mellan “vanliga” väljare och toppolitiker som bör betraktas som ett osannolikt utfall.

Etnologen Anna Johansson beskriver i sitt kapitel en företeelse som hon kallar “psykradikalism”, dvs. “en löst sammanhållen rörelse [...] som problematiserar den dominerande synen på psykisk sjukdom som skamligt eller en privat angelägenhet” (s. 67). Johansson har studerat 200 svenskspråkiga bloggar om psykisk ohälsa och intervjuat tolv av bloggarna. Eftersom diskussionen om det politiska innehållet i sociala medier ofta kretsar kring risken för polarisering eller “balkanisering” kan det vara värt att påminna sig att nätet också kan erbjuda rum för annars utsatta minoriteter att diskuteras utifrån positioner som kan ha svårt att få genomslag eller ens förstås av en ibland fientligt inställd allmän debatt (jfr. Dahlberg, 2007). Johansson visar hur det psykradikala bloggnätverket skapar en offentlig arena där personer med erfarenhet av psykisk ohälsa kan politisera fältet i opposition till en offentlighet där detta har setts som något skambelagt och där patienter har varit väldigt utsatta av en sjukvård vars avigsidor lyfts fram. Bloggnätverket karakteriseras av en åsiktsgemenskap där författare och läsare stödjer varandra. För att kunna förändra attityderna till psykisk ohälsa på en samhällslig nivå krävs dock, som Johansson påpekar, att

det slås en brygga mellan den lilla alternativa offentligheten och den större, allmänna offentliga debatten. Här finns en utmaning och ett intressant forskningsfält som rör en rad olika sub-offentligheter: hur påverkas attityderna hos användare i sociala medier av att ta del av dessa olika erfarenheter och perspektiv? I vilken mån förskjuts värderingar i samhället av internt homogena sub-offentligheter? Vilken påverkan har de på det representativa demokratiska systemet? I takt med att nyheter och information i allt större utsträckning förmedlas genom sociala medier blir det också allt intressantare att studera vilken spridning minoritetspositioner får i de sociala nätverken.

Linda Berg och Maria Carbin, verksamma vid Umeå centrum för genusstudier, angriper en intressant typ av politisk handling som kan uppfattas som närmast emblematiskt för politiskt engagemang i sociala medier: den solidariska selfien. Självporträttet som politiskt uttryck är en väldigt tydlig illustration på det som Lance W. Bennett och Alexandra Segerberg har kallat för "personal action frames" – en form av individualiserat handlande där vaga temata eller memes kan göras personliga och fyllas med delvis olika innehåll (Bennett & Segerberg, 2013). Berg och Carbin utgår från två kampanjer som fick stor om än kortvarig uppmärksamhet i den svenska samhällsdebatten 2013. Dels det så kallade hijabuppropet, där kvinnor som normalt inte bar slöja delade selfies där de gjorde detta i solidaritet med hijabbärande kvinnor som utsätts för trakasserier; dels "Jag är Jason", som var en YouTube-film med flera kända svenska artister som läste upp ett parti av Jason Diakité's (mer känd som Timbuktu) tacktal när han fick det så kallade 5112-priset i vilket han håller upp ett svenskt pass och förklarar att han är svensk och den fientlighet som riktas mot honom har att göra med hans hudfärg och inte med främlingsfientlighet. Att säga "Jag är Jason" blir då ett sätt att göra rasismen i samhället till en angelägenhet för alla. Berg och Carbin ser dessa manifestationer som ett sätt

för en "god", vit medelklass att ikläda sig den Andres roll och på så sätt svära sig fria från den rasism och islamofobi som författarna menar är omöjlig att stå fri från i ett kapitalistiskt samhälle. I själva verket är manifestationerna "uttryck för neokoloniala praktiker där det mångkulturella samhället hyllas" (s. 122). Efter den salvan öppnar dock författarna på ett nästan paradoxalt sätt upp för att "[t]illfälliga manifestationer av det här slaget kan ha potential att leda till ett mer långvarigt arbete för solidaritet" (s. 128). Man kan fälla anmärkningen att författarnas val att endast tala om de vita medelklassdeltagarna i dessa aktioner och inte de icke-vita på ett paradoxalt sätt bidrar till att förstärka den vita medelklassen som handlande, enhetligt subjekt i ett vetenskapligt resonemang som till stor del tar sin utgångspunkt i att identiteter är flytande och att "jaget är relationellt och att det inte går att omfamna som helt, slutet eller fixerat" (s. 127). Det står hur som helst klart att sättet att representera det egna jaget i sociala medier som ett uttryck för en politisk hållning är ett fruktbart fält för att studera det politiska deltagandets identitets- och meningsskapande funktioner i sociala relationer.

Detta tema – vad politiskt engagemang är och vad det gör med självet – tas upp också av litteraturvetaren Anders Johansson. Med avstamp i Adornos essä om samhällsengagemang i konsten (Adorno, 1981) menar Johansson att samhällsengagemanget hos individen i de sociala mediernas era förvandlas till något mer flyktigt och ytligt. Engagemanget idag "handlar mindre om ett objektivt (miss)förhållande [...] än om ett subjektivt behov att passa in i ett socialt sammanhang" (s. 22). Genom att använda sociala medier, fortsätter Johansson, skapar man sig själv som subjekt ("typed into being", som Jenny Sundén har uttryckt det (2003: 14)). Men genom detta skapande objektifieras man samtidigt av mediet man uttrycker sig genom. Man fångas på så sätt i den underliggande logiken och blir en kugge i det kommunikationskapitalistiska hjulet. Samtidigt som subjektet på

så sätt framstår som relationellt och underordnat olika funktioner förutsätts på samma gång att det verkligen existerar ett reellt subjekt. Ja, "sociala medier överlag är en apparat för produktionen av fetischerad mänsklighet" (s. 33). Johansson landar i att ett verkligt samhällsförändrande engagemang består i att studera "mediets egen materialitet" (s. 36) eftersom det är omöjligt att komma ifrån att det medierade engagemanget är ytligt, relationellt, en kapitalistisk funktion osv. Johanssons text har förtjänsten att den på ett sätt går till problemets kärna: vad är engagemang egentligen – och finns det ens ett själv som kan vara engagerat? Sociala medier visar på ett nästan övertydligt sätt hur vi samtidigt ständigt skapar oss själva som subjekt samtidigt som detta subjekt uppstår i relationer med andra och begränsas av de gränssnitt vi rör oss med. Samtidigt behöver man inte ta till Frankfurtskolans hela teoretiska apparat för att peka på att engagemang ofta handlar om andra saker än att befrämja den goda saken. Mancur Olsons fyrkantiga uppdelning i kollektiva och selektiva incitament pekar på samma paradox: engagemanget sig för en god sak handlar ofta om hur vi vill framstå inför andra och inför oss själva (Olson, 1965). Just detta har kanske mindre att göra med sociala medier. Johansson skriver in sig i en tradition där de nya formerna för engagemang utmålats som ytliga och mindre värda, som om gamla tiders engagemang skulle ha varit rent, sant och rekorderligt. De empiriska beläggen för detta är begränsade.

Johansson har dock en förtjänst i det att han intresserar sig för maktaspekten av sociala medier. Forskningen i fältet har som sagt en tendens att ständigt utgå från att det finns en optimistisk och en pessimistisk syn på sociala medier, politik och demokrati. Problemet är att även om man placerar sig i en sval empirisk mitt förhåller man sig explicit eller implicit till föreställningen att den ena utvecklingstenden- sen är mer sann än den andra. Och det är väl inget fel i sig, men då krävs det också att man är precis i vad man menar är det tänkta ideal

som det optimistiska eller pessimistiska förhåller sig till. Detta görs oerhört sällan. Man kan bli alldeles radikal och kritisk och hävda att detta beror på att forskningen är påverkad av de anarkoliberal tendenser som traditionellt präglat anglosaxisk internetkultur och som förutsätter att internet möjliggör frihet och jämlikhet då frånvaron av de förtryckande strukturer som återfinns i byråkratiska statspaternalistiska stater gör att fria, rationella individer på ett meritokratiskt sätt kan komma fram till det objektiva sätt bästa utfallet (jfr. Dahlberg, 2001). Denna syn kan också i viss mån ansluta sig till det demokratiideal som ser demokratiskt beslutsfattande som en aggregering av individuella nyttoökningar (vilket förutsätter att det finns preferenser från början att aggregera).

Forskningsläget tycks dock peka mot att sociala medier snarast förstärker känslor och social påverkan från vår omgivning. Det finns inga färdiga individer som kommer samman i sociala medier och låter sina uppfattningar stötas och blötas mot varandra, utan dessa individer skapas i själva detta möte och påverkas dessutom av den komplicerade väv av maktstrukturer där kön, klass, etnicitet och varför inte ett inslag av slump ger vissa individer, eller snarare grupperingar och nätverk av individer, mer makt än andra. Det tar-vas mera forskning om det här.

REFERENSER

- Adorno, Theodor W., 1981 [1965]. "Engagement", s. 409-430 i *Noten zur Literatur*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Bakshy, Eytan., Messing, Solomon., & Adamic, Lada, 2015. "Exposure to ideologically diverse news and opinion on Facebook." *Science*, 348(6239), s. 1130-1132.
- Bennet, W. Lance & Segerberg, Alexandra, 2013. *The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bimber, Bruce & Copeland Lauren, 2013. "Digital media and traditional political participation over time in the U.S.," *Journal of Information Technology & Politics* 10(2), s. 125-137.

- Bond, Robert M., Fariss, Christopher J., Jones, Jason J., Kramer, Adam D. I., Marlow, Cameron, Settle, Jaime E. & Fowler, James H., 2012. "A 61-million-person experiment in social influence and political mobilization", *Nature* 489, s. 295-298.
- Boulianne, Shelley, 2015. "Social media use and participation: a meta-analysis of current research", *Information, Communication & Society*, 18(5), s. 524-538.
- Bäck, Emma, Bäck, Hanna & Gustafsson, Nils, 2015. "Ungas politiska deltagande. Nya former och aktivitet genom sociala medier?" Rapport till 2014 års Demokratiutredning.
- Dahlberg, Lincoln, 2007. "Rethinking the fragmentation of the cyberpublic: from consensus to contestation", *New Media & Society* 9(5), s. 827-847.
- Dahlberg, Lincoln, 2001. "Democracy via cyberspace", *New Media & Society* 3(2), s. 157-177.
- Hindman, Matthew, 2008. *The Myth of Digital Democracy*. Princeton: Princeton University Press.
- Larsson, Anders Olof & Moe, Hallvard, 2012. "Studying political microblogging: Twitter users in the 2010 Swedish election campaign", *New Media & Society* 14(5), s. 729-747.
- Morozov, Evgeny, 2011. *The Net Delusion. How not to liberate the world*. New York: Allen Lane.
- Olson, M., 1965. *The Logic of Collective Action. Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge: Harvard University Press.
- Rheingold, Howard, 2002. *Smart mobs: The next social revolution*. Cambridge, MA: Perseus.
- Shirky, Clay, 2008. *Here Comes Everybody. The Power of Organizing Without Organizations*. New York: Penguin Press.
- Sunde, Jenny, 2003. *Material Virtualities Approaching Online Textual Embodiment*. New York: Peter Lang.
- Surowiecki, James, 2004. *The Wisdom of Crowds: Why the Many are Smarter than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economies, Societies and Nations*. London: Abacus.
- Nils Gustafsson är verksam vid Institutionen för strategisk kommunikation, Lunds universitet.
E-post: Nils.Gustafsson@isk.lu.se

Nielsen, Amanda, 2016. *Challenging Rightlessness. On Irregular Migrants and the Contestation of Welfare State Demarcation in Sweden*. Växjö: Linneaus University Press.

Anmälan av Mikael Spång

Amanda Niensens avhandling *Challenging Rightlessness. On Irregular Migrants and the Contestation of Welfare State Demarcation in Sweden* är den första systematiska studien av parlamentarisk debatt om papperslöshet i Sverige. Nielsen analyserar offentligt tryck från 2000 till 2014 men beaktar också diskussionerna under 1990-talet då frågor om papperslöshet började uppmärksammas. Nielsen fokuserar på hur papperslöshet politiserats under de senaste årtiondena och de politiska partiernas ställningstaganden och argumentation.

Den huvudfråga som Nielsen ställer sig i sin studie är: "How has the appearance of irregular migrants, and the following debates and claims-making, affected the Swedish citizenship regime?" (s 9). Förutom problembeskrivningar och begreppsloggöranden av papperslöshet som uttryckts i riksdagsdebatter och annat offentligt tryck fokuserar Nielsen på två huvudsakliga teman i debatterna, dels om amnesti och regularisering, dels om sociala rättigheter (utbildning och vård) oavsett rättslig status. Avhandlingen omfattar sju kapitel, introduktion och analytiskt ramverk (1-2), ett bakgrundskapitel (3) och tre kapitel (4-6) som mer specifikt analyserar debatt i riksdagen, ett kapitel med slutsatser och ett kortare efterord samt appendix och bibliografi.

Nielsen menar att papperslöshet visar på den svenska välfärdsstatens exkluderande (nationella) dimensioner och tydliggör medborgarskapsregimens gränser. Med medborgarskapsregim avser Nielsen reglering av uppehållstillstånd och tillgång till rättigheter men också reglering av invandring. Medborgarskapsregim ges därmed en bred innebörd.